

ESA SIRKKUNEN

Moraalin valtakunta

Artikkelissa tarkastellaan tutkivan journalismin työprosessia ja esitystekniikoita. Näitä verrataan uutisten ja populaarjournalismin tutkimuksessa esitettyihin käsityksiin. Erylistä huomiota tutkivan journalismin käsittelyssä kiinnitetään sen kertomusluonteeseen. Kertomusmuodon kautta tutkivan journalismin voi ajatella kytkeytyvän kulloisenkin julkisen moraalin uusintamiseen ja muokkaamiseen. Esitettyjä näkemyksiä havainnollistaa esimerkkijutun analyysi.

Aluksi

Tutkivan journalismin ympärillä on myyttistä hohtoa. Se nähdään usein päivittäisen ”posti-konttori- ja pikakirjoitusjournalismin” vastakohtana, journalismin korkeimpana asteena (vrt. esim. Kuutti 1991, 70). Yhtä usein muistetaan myös vaatia, että tätä journalismin lajia pitäisi saada lisää. Ja onhan sitä saatukin. Mieleen nousevat viime vuosilta Juhantalo-prosessi, Uotin veljeksien liiketoimet, AY-liikkeiden taloussotkut, skientistit ja Hornet-kauppojen kiemurat. 90-luvun alku on ollut paljastusten aikaa.

Tämä tekstin tarkoituksena ei ole pohtia, miten voisimme raivata esteitä tutkivan journalismin tieltä — joka toki sek in on kannatettava päämäärä. Koetan tässä työssä selvittää, eroaako tutkiva journalismi uutisjournalismista ja jos eroaa, niin millä tavalla. Tarkastelen journalistista sisäankkoodausprosessia Morleyn (Ridell & Kunelius 1993, 14) ajatuksen mukaisesti ”muuna kuin monoliittisena teollisena makroinstituutiona”. Yleisenä tavoitteena on suhteuttaa tutkivaa journalismia uutistutkimukseen ja joihinkin populaarjournalismista esitettyihin näkemyksiin. Aion myös pohtia journalismin, moraalin ja populismin jännitteistä suhdetta.

Artikkelini etenee seuraavasti. Aluksi tarkastelen tapoja, joilla journalistit hankkivat, valitsevat ja luokittelevat aineistoaan. Tarkemman erittelyn kohteena on Harri Saukkomaan Suomen Kuvalehdessä 18.8.1989 ilmestynyt *Kourin valtakunta* -artikkeli, joka on ensimmäisiä Kouria ja pankkeja käsitelleestä ja monenlaisiin seurauksiin johtaneesta juttusarjasta.

Lähteen auktoriteetista tuotettuun uskottavuuteen

Tarkastellaanpa aluksi melko perustavaa ja käytännöllistä kysymystä siitä, miten toimittajat tietonsa hankkivat. Mitkä ovat journalistisessa mielestä soveliaan ja käyttökelpoisen tiedon ehdot?

Päivittäisen uutisjournalismin ehdot on kuvattu ytimekkäästi Gaye Tuchmanin töissä. Esimerkiksi hänen havaintonsa juttuaiheitten tyypittelystä etukäteen kuvaa journalismin lajityypin kietoutumista työprosessiin. Myös toimituksen organisoituminen eri osastoiksi ja päivittäiset tiedonhankinnan rutiinit soittokierroksineen ovat rakentamassa tasaista työn rytmää ja uutisraaka-aineen tarkoituksenmukaista virtaa. Päivittäinen uutistyö noudattaa osaston työvuorojen, resurssien ja tuontantotavoitteiden asettamia ehtoja.

Rutiineiksi muotoutuneiden tiedonhankintapojen avulla voidaan jo edeltäkäs in varmistaa, että tärkeiksi arvioidut aiheet saadaan hoidettua. Toimittajan arjessa on kuin onkin olemassa empiirisiä, puolueettomia perusfaktoja, joille uutinen voidaan rakentaa. Uutiset taapahtuvat ”siellä jossakin”, luotettavien lähteitten maailmassa, jolloin toimittajat eivät yleensä tule kyseenalaistaneeksi lähteittensä auktoriteettia.

Glasser ja Ettema (1985) ovat haastatelleet tutkivia journalisteja kuvaillakseen, millaisen työ- ja arviointiprosessin avulla he juttunsa kokoavat. Haastatteluissa kävi ilmi, että monet uutispuolella arvelluttaviksi katsotut menettelyt ovat tutkivalla puolella hyväksytyjä. Tutkiva journalisti joutuu kuitenkin kehittämään jonkinlaisen arviointitavan, jolla hän perustelee itselleen ja toimitukselleen tietojensa paikkansapitävyyden. Uutiskollegastaan poiketen tutkiva journalisti joutuu tuottamaan faktoilleen uskottavuuden. Uutisjournalismin uskottavuus puolestaan nojaa usein lähteen auktoriteettiin.

Tutkivan journalismin julkaisemisen oikeutuksen tai uskottavuuden tuottamisen prosessin Glasser ja Ettema jakavat viiteen vaiheeseen: vihjeiden tarkistamiseen, todisteiden arvioimiseen, kokonaiskuvan rakentamiseen, jutun arvioimiseen ja perusteluun.

Vihjeistä valitaan sellaiset, jotka ovat toimituksen arvion mukaan ”todellisia”, ”toteuttamiskelpoisia” ja jotka aiheuttaisivat jonkinmoisen ”vaikutuksen” ympäröivään yhteisöön. *Vihjeistä* valitaan sellaiset, jotka näyttävät toteuttamiskelpoisilta.

Todisteiden arvioimisessa tutkivan journalismin lähteiden hierarkia poikkeaa uutisjournalismin lähdekäytännöistä. Vahvinta todistavaa aineistoa ovat esimerkiksi videotallenteet. Myös paperilla olevat todisteet ovat melko vahvoja (asiakirjat, allekirjoitukset jne.). Alempana hierarkiassa ovat osallisten jälkikäteen tekemät tunnustukset tai asiantuntijoitien antamat todistukset. Alhaisimpana hierarkiassa ovat anonyymit paljastukset. Uutisjournalismissa usein käytettyä, auktoriteetillaan jutun uskottavuuden vahvistavaa asiantuntijalausuntoa, ei yleensä käytetä.

Kokonaiskuvan rakentamiseksi kootaan todisteita. Kyseessä on palapelin kokoamista muistuttava prosessi, jossa jokainen palanen tukee ympärillä olevia. Yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden, tarinan, jossa toimittajan rekonstruoiva rooli ei näy yleensä millään tavalla.

Jutun valmistuttua käydään läpi *arviointiprosessi*, jossa yritetään kyseenalaistaa tarinaa monin tavoin. Se asetetaan ”moraalisen varmuuden” testiin. Kyse on lähinnä prosessista, jossa toimittaja vakuuttaa itselleen, että hänellä on moraalinen oikeus tietojen julkaisemiseen.

Vaikka tutkiva toimittaja on vaivojaan säästelemättä rakentanut jutun, jonka todistusvoima on painava ja palaset kohdallaan, hän usein *perustelun ja hämärtämisen* vaiheessa vielä tasapainottaa juttunsa antamalla syytetyille mahdollisuuden puolustautua. Juuri tällä ristiriitaisella elementillä epämääräistetään — paradoksaalista kyllä — tarkoituksellisesti jutun totuusarvoa. Vastuun kierron strategia on sittenkin tärkeämpi kuin tietojen leimaaminen

Sirottaja Pentti Kouri rakensi kahdeksassa vuodessa kansainvälisen rahakoneen, joka hallitsi heikken Suomen talouden ydintä. Rahakoneen takasivat Kansallispankki ja Postipankki. Niiden lentävä oli suikea siinänsä ja laivo-rainaa.

TEKSTI: HEIKKI SAUKKOLA

Pentti Koura valokamu syntyi, ovi avautui, ja omien tunteiden suuntautuminen. Sen jälkeen Kourin viikkokokoukset alkoivat. Yhteiskunta ja kansallispankki lähtivät lähtien. Yhteiskunta ja kansallispankki lähtivät lähtien. Yhteiskunta ja kansallispankki lähtivät lähtien.

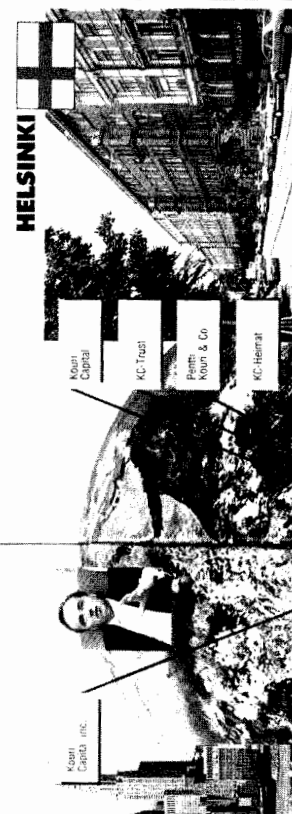
Tässä tilanteessa Kourin palvelut jatkuvat. Myöhemmin Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla. Kansallispankki ja Postipankki lähtivät osakkeiden perustamiseen. Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla.

Nyt Kourilla on omia tuloja. Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla. Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla.

Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla. Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla. Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla.

Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla. Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla. Koura ja Pentti Koura alkoivat vakuuttaa Kourin armolla.

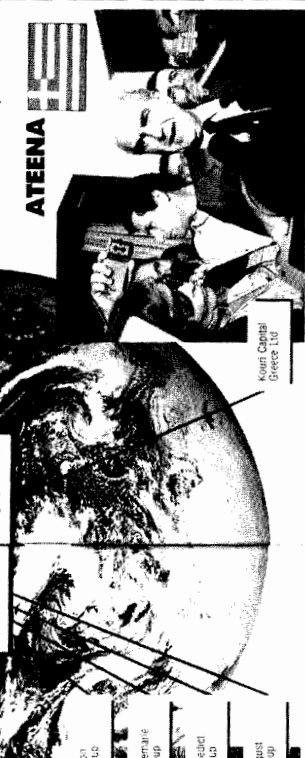
NEW YORK

Pentti Kouri

Suomessa Kouri toimi pääosin yksin, jassa yhteisessä. Kouri Capital omisti KC-Trustin ja KC-Hemarin. Pentti Kouri ja Pentti Kouri alkoivat vakuuttaa Kourin armolla.

NEITSYTSAARE

Ensimmäinen näyttös on ollut tähän saakka selkeä. Suomen Kaupallisten tietojen mukaan se kerrataan tässä ensimmäistä kertaa.

Dopperitalojen yhtiöt katoavat

Huhuiltaan lopussa 1988 dopperitalojen yhtiöt katoavat. Hän omisti kaksi yhtiötä Sveitsissä, mutta oli päättänyt luopua niistä. Kesäkuun levytyksen Salminen verakkaseen kaksi yhtiötä, joilla oli valmiit paperit yhtiöiden myymistä. Tutkimusta perustettiin nimellä Salminen korporaatio.

Toinen perustaja oli allekirjoittanut. Salminen ja Pentti Kouri alkoivat vakuuttaa Kourin armolla.

Alchemie rekrytoitiin myöhemmin Britannian Neitsytsaarella. General Partnership tarjosi Kourille ja Pentti Kourille.

Neitsytsaariin olevan rekrytoitiin mukaan Alchemie Groupin johtajaksi Ely ja Pentti Kouri & Co. (49,5 prosenttia) ja Alchemie Groupin johtajaksi Pentti Kouri & Co. (50,5 prosenttia).

Koura ja Pentti Kouri alkoivat vakuuttaa Kourin armolla. Koura ja Pentti Kouri alkoivat vakuuttaa Kourin armolla.

PENTTI KOURI MUUTTI EPÄVARMUUDEN RAHAKSI. HÄN TAKKIKOI, PAINOSTI, ILIOUTUI JA LIIKKUI NOPEASTI. NÄIN SYNTYI KOLMEN MILJARDIN MARKAN

KOURIN VALTAKUNTA

aukottomiksi ja täysin paikkansapitäviksi.

Tutkivan journalismiin epistemologia näyttäyty prosessina, jossa erilaiset askareet johtavat ”moraaliseen varmuuteen” tarinan paikkansapitävyydestä ja sen julkaisemisen oikeutuksesta. Glasserin ja Etteman haastattelemat journalistit puhuivat oikeuden vaa’asta, jonka avulla lopulta arvioidaan faktojen painoarvoa. Jos vaaka kallistuu selkeästi syyllisyyden puolelle, juttu päätetään julkaista.

Tutkiva journalismi näyttää eroavan epistemologialtaan uutisjournalismista kolmessa suhteessa. Ensinnäkin tutkiva journalismi käyttää monentyyppisiä faktoja, sellaisiakin, joita uutistoimittaja pitäisi epäluotettavina. Toiseksi tutkiva journalismi tunnustaa tosiasioitten suhteellisen luonteen jakamalla ne enemmän tai vähemmän uskottaviin. Kolmanneksi tutkiva journalismi pyrkii usein luomaan faktatasoa ”suuremman” totuuden. Tutkiva journalismi on vapaa uutisjournalismin ulkokohtaisista objektiivisuusvaatimuksista. Tämä vapaus korvautuu kuitenkin vastuulla esitettyjen faktojen laadusta sekä koko tarinan sisältämästä moraalisesta latauksesta.

Merkityksen tuottamisen tekniikat

Kuten Pietilä (1993, 47) huomauttaa, ammatilliset sisäänkoodausoperaatiot kietoutuvat yhteen tekstin geneeristen ominaisuuksien kanssa. Silti analyttisessä mielessä on järkevää koetella erotella merkityksen tuottamisen tekniikat kahteen osaan, paradigmaattiseksi (valinta ja luokittelu) ja syntagmaattiseksi (yhdistely ja kerronnallistaminen) tekniikoiksi.

Kourin valtakunta -jutun suurin paradigmaattinen ero verrattuna lehti uutiseen liittyy lähteiden valintaan ja käyttöön. Uutistyössä Pietilän mukaan lähteeksi valitaan mielellään tahoja, joilla on auktoriteettia: valtaapitäviä, viranomaisia ja asiantuntijoita. Näin lähteet auktorisoivat uutisen. *Kourin valtakunta* -artikkelissa ei ole yhtään nimettyä lähdettä — ei Pentti Kouria, Jaakko Lassilaa tai muita jutussa mainittuja — jotka olisivat omine, lainauksin referoituine mielipiteineen lisäämässä jutun uskottavuutta ja todellisuusvaikutelmaa.

Artikkeli noudattaa sen sijaan klassisen realistisen tekstin esitystapaa siinä mielessä, että kertova ääni toimii huomaamattomasti, antaen todellisuuden vain ilmetä. Tapahtumat tuntuvat — paikoitellen aivan konkreettisesti — kertovan itsestään:

”Tapahtumat Lontoossa kertovat, että Kourilla oli kiire saada yhtiönsä perustettua. Nimellisiä yhtiöitä piti ostaa nopeasti Sveitsistä, koska niiden perustaminen oli vaikeampaa. Myös luxemburgilainen säätiö saattaa kiertyä takaisin Kouriin, jolloin hän omistaisi Albemarlén käytännössä yksin”. (Kpl 19, korostus E.S.)

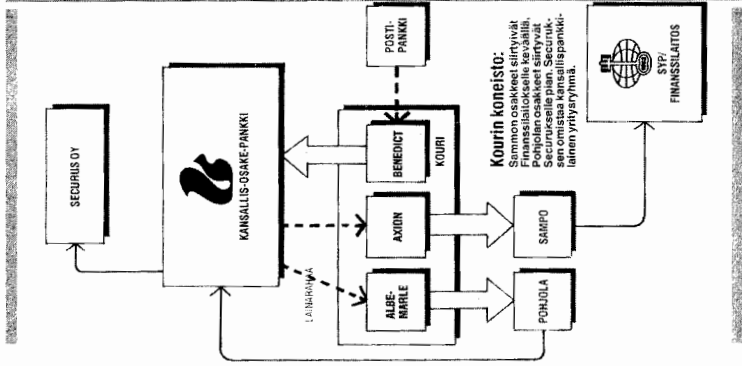
Kourin valtakunta -artikkeli poikkeaa muutamassa merkittävässä mielessä uutistekstistä. Sen diskurssit eivät järjestäydy hierarkiaksi siitä yksinkertaisesta syystä, että juttu ei näytä sisältävän juuri lainkaan muiden puhetta kuin kertojan. Tekstissä on vain muutamain kohdin jälkiä lähteistä ja siis lähteiden puheen epäsuorasta esityksestä tähän tapaan:

Kesken levytyksen Salminen sai vieraakseen kaksi juristia, joilla oli valmiit paperit yhtiöiden myynnistä. Tutkimatta papereita enempää Salminen kirjoitti nimensä ja *ajatteli myyneensä* kaksi yhtiötään: Sarvan ja Salminen & Cie:n. (10, korostus E.S.)

Oopperalaulajalla ei ollut koskaan mitään tekemistä Albemarlén kanssa. *Hän ei edes tiennyt*, että hänen entinen yhtiönsä jatkoi elämäänsä osakkaana toisessa yhtiössä, keskellä Karibianmerta. (14, korostus E.S.)

Helmi-maaliskuussa Kouri hallitsi Suomen talouden ydintä. Muodollisesti se oli siirretty Neitsytsaarille.

kei lohtu: se omistaa valtuu-
 (16) Valtio- ja talousministeriön
 osuus Kourin keski- ja akku-
 merittien mukaan se on yksi ol-
 leen porssi-yhtiö. Sponsorin (17)
 Kaksi ei hallitse enää (17)
 Albenmarke osakkaaksi, mutta
 & Cie, joka myöhemmin muut-
 tu Kuvale & Cie:ksi. (18)

loisissaan maksaa
 (21) Albenmarke Group aikoo ostaa
 Pohjan A-osakkeita. Kouri
 tuus ulkomaiset sijoittajat, joi-
 tu olivat aikoo luopumasta.
 Hiltunen on ollut jo pitkään
 pankkiryssä E:lle joka kerää
 osakkeita. (22)
 Kouri tiesi, että Kansalli-
 pankki aikoo ostaa Kourin
 osakkeita suuremman tai niijä-

**Neitsytsaaret
 on hyvä
 ratkaista**
 Yhtiö Neitsytsaarella oli hyvä
 kumppanina sen välityksellä kil-
 ta verolla. Tiedon saaminen
 Neitsytsaaren yhtiöstä oli mel-
 kein mahdollista. Albenmar-

Talvikuussa Lehtinen kertoi
 va että Kourilla oli kiva saada
 yhtiönsä porrasraita. Niin silloin
 yhtiöitä piti ostaa neppäsi
 Svedenstä. Koska muiden perusta-
 Myös luovutettiin Kourin.
 saattaa kertyä takaisin Kourin.
 jollain hän omistaa Albenmar-
 kien kylvämissä yhtiin. (19)

Lähteiden äänet kuultavat siis muutamassa kohdin kertovan diskurssin läpi. Voi ainakin olettaa, että kyseiset tiedot ovat peräisin oopperalaulaja Matti Salmiselta itseltään. Muutamin kohdin kertovan diskurssin lävitse näyttää kuuluvan myös Pentti Kourin ääni:

Kouri tiesi, että Kansallispankki kiinnostuisi Pohjola-osakkeista ennemmin tai myöhemmin. Pohjola oli tie ... (23, korostus E.S.)

Kouri halusi osakkeistaan hyvän hinnan. Hän oli valmis myymään mitä tahansa, jos hinta näytti hänestä oikealta... (26, korostus E.S.)

Varmasti ei kuitenkaan voi sanoa, perustuvatko Kouri-viittaukset hänen haastatteluunsa vai esimerkiksi jonkun häntä läheltä seuranneen tahon kertomuksiin.

Pietilän mukaan uutisdiskurssille ominaista on erityinen autentisaatio, kertovan diskurssin ja uutisen läpinäkyvyysvaikutelmaa luovan 'paikan päällä' -muotojen vuorovaikutteinen suhde. Esimerkiksi televisiouutisen autentisaatiossa kertova diskurssi ja 'paikan päällä' -muodot (selostus, kuvainsertti, haastattelu tms.) toimivat yhdessä siten, että ne takaavat toistensa totuuden ja asettavat kertovan diskurssin auktoriteetti- ja ylivalta-asemaan. Samalla syntyy perspektiivien vastaavuus, jossa kertova diskurssi merkityksellistä 'paikan päältä' tallennettua ainesta, joka puolestaan autentisoi ja auktorisoi kertovaa diskurssia.

Kourin valtakunta -teksti ei kuitenkaan näytä rakentavan uskottavuuttaan uutisten tapaan perspektiivien vastaavuuden avulla. Kouri-jutun kertova diskurssi toimii totuuden objektiivisena diskurssina vailla 'paikan päällä' -aineksen ulkopuolista tukea.

Tässä mielessä *Kourin valtakunta* -artikkelin voi sanoa poikkeavan uutisgenren konventioista. Toisaalta jutun visuaaliset elementit — kuvakollaasi, kaaviot ja henkilökuvat — tukevat kertovaa diskurssia, vaikka ne eivät sitä lopullisesti autentisoiakaan. Visuaalisten elementtien ja tekstin kaikkitietävän kerronnan välillä näyttääkin olevan vastaavuutta. Jutun rakentama tila-aika-avaruus näyttäisi poikkeavan uutisjournalismissa käytetystä. Esimerkiksi jutun avausaukeaman kuvakollaasi rakentaa suorastaan globaalia ja jumalallisen kaikinäkevää näkökulmaa. Sama pätee myös tekstin kertojaan, joka toisaalta on näkymätön ja tietävä uutisgenren tapaan (vrt. Kunelius 1993, 39). Silti tekstin kertojalla on myös uutisgenrestä poikkeavia, jumalallisen kaikkitietäviä ominaisuuksia. Kertoja liikkuu vielä uutisten kertojaakin vaivattomammin ajassa ja tilassa.

Kourin valtakunta -artikkeli näyttää siis venyttävän uutisgenren keinoja kirjallisen realismin suuntaan. Se käyttää kaikkitietävää ja kaiken näkevää kertojaa, kronologiaa ja asioiden pintatarkkaa kuvailua. Näillä keinoilla rakennetaan uskottavuutta sisällölle, joka on meillemme entuudestaan tuntematonta ja jota ei voida uutisgenren mukaisesti lähteiden auktoriteetilla todentaa.

Onko uutiskertomuksia olemassa?

Journalismin ja kertomusmuodon suhteita tutkinut Mander (1987) katsoo, että uutisgenren voi jakaa kolmeen eri alalajiin — uutiskronikoihin (news cronicles), uutiserittelyihin (news expositions) ja uutiskertomuksiin (news narratives). Pietilä (1990, 65) piti tätä Manderin jaottelua osin ongelmallisena ja koki muutenkin vastoinkäymisiä soveltaessaan Manderin ajatuksia suomalaiseen sanomalehtiutiseen. Olisiko *Kourin valtakunta* -jutusta kuitenkin Manderin tarkoittamaksi uutiskertomukseksi?

Mander erottelee uutiskertomuksen muista uutislajeista kolmen kriteerin perusteella.

yhtiö Sammosa, yli kymmenen prosenttia vakuusyhtiö Pohjois-Suomen Osakkeiden Yhtöysoyhteisöä, joka on osittain omistettu ammattalaisten Yhtöysoyhteisössä. Omistuksena kautta Kouri oli hallinnut myös mediam- ja Kabin koulutuksen alan Suomi- ja Yhdysvaltojen välillä. Kouri oli Pentti Kourin omistuksessa, suomalaiskansallisten pankkien tuella.

Talvessaan Kourilla oli 10 miljoonaa dollaria pankkitoimintaa ja vakuusyhtiönsä oli siirtetty keskeille Karibianmeren saaristoon. Hän oli myös ollut mukana Nautis-yhtiössä, jossa Suomen hallitusten neuvottelut, jolla oli omistusta (46).

Ostettuaan Sammon osakkeet Kouri saattoi miettiä muiden pitkäaikaisien sijoitusten sijoittamisen yhtenäisessä sijoitusstrategiassa. Hän oli ollut mukana pankkitoimintaa ja vakuusyhtiönsä oli siirtetty keskeille Karibianmeren saaristoon. Hän oli myös ollut mukana Nautis-yhtiössä, jossa Suomen hallitusten neuvottelut, jolla oli omistusta (46).

Kouri omistuksena Pohjois-Suomen Osakkeiden Yhtöysoyhteisöä, joka on osittain omistettu ammattalaisten Yhtöysoyhteisössä. Omistuksena kautta Kouri oli hallinnut myös mediam- ja Kabin koulutuksen alan Suomi- ja Yhdysvaltojen välillä. Kouri oli Pentti Kourin omistuksessa, suomalaiskansallisten pankkien tuella.

Näihin sijoituksiin Kouri tarvitsi yhteensä rahaa 2,7 (49). Jos Kouri olisi saanut rahansa tavallaisilla rahamarkkinoilla hän olisi joutunut maksamaan pelkkä korko yli 20 miljoonaa dollaria. Kouri on ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Tavallaisilla rahamarkkinoilla lantioja vastaan tarvitaan vakuutus. Melkein jokainen suomalaisen ottaa joku jättä jättämättä. Suomessa pankit lainaavat (51).

Kourilla ei ollut vakuutusta heidän miljardien markan lainoille. Hänen käyttämänsä vakuudet olivat osakkeet, joita hän Kansallispankin puolesta sählytti.

Kourilla ei ollut vakuutusta heidän miljardien markan lainoille. Hänen käyttämänsä vakuudet olivat osakkeet, joita hän Kansallispankin puolesta sählytti.

Opporahaukinta Matti Saimele

Opporahaukinta Matti Saimele on myynyt sveitsiläisyhtiönsä heikkouksista tulleita peiliniippuloita Kourin koulutuksen suuren sijoitusstrategian osana.

PHOTO: Kari Sillanpää

Toinen näytös alkua luku illaisuus koulussa

Kesällä 1988 Kouri oli valinnut Toimintasuojan, Suomea ja Yhdysvaltojen välillä. Kouri oli Pentti Kourin omistuksessa, suomalaiskansallisten pankkien tuella.

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kansallispankki tarjotaan taas lainaamaan rahaa

Vuoteita takatempaa oli se, että Kouri sai lainaa rahaa hyvällä ehdolla ja edullisella vakuutuksella. Hän oli ollut mukana Kourilla ollut varaa (50).

Kourilla oli kevyet vakuudet kolmea miljardin markan lainoille.

Kourilla ei ollut vakuutusta heidän miljardien markan lainoille. Hänen käyttämänsä vakuudet olivat osakkeet, joita hän Kansallispankin puolesta sählytti.

Kourilla oli kevyet vakuudet kolmea miljardin markan lainoille.

Kourilla ei ollut vakuutusta heidän miljardien markan lainoille. Hänen käyttämänsä vakuudet olivat osakkeet, joita hän Kansallispankin puolesta sählytti.

Kourilla oli kevyet vakuudet kolmea miljardin markan lainoille.

Kourilla ei ollut vakuutusta heidän miljardien markan lainoille. Hänen käyttämänsä vakuudet olivat osakkeet, joita hän Kansallispankin puolesta sählytti.

Uutiskertomus edellyttää hänen mukaansa hermeneuttista juonta, yhtenäistä kerrontaa ja kertomuksen moraalista sulkemista.

Hermeneuttinen juoni löytyy Manderin mukaan kaikentyyppisistä tarinoista. Se erottaa uutistarinan pelkästä tapahtumia listaavasta kronikoinnista. Varsin väljän määritelmän mukaan (Mander 1987, 59) kertomuksessa historialliset ”instanssit” järjestetään uudeen tarinaksi eikä vain listata tapahtumia ajalliseen järjestykseen kronologian tapaan.

Näin väljän luonnehdinnan mukaan *Kourin valtakunta* -juttu täyttää hermeneuttisen juonen kriteerin. Juoni voidaan tiivistää vaikkapa seuraavasti (numerot viittaavat jutun kappaleisiin):

1-8: *Johdatus aiheeseen ja tiivistelmä tarinasta*: SYP ja KOP kaipasivat vakuutusyhtiöitä, Kouri toimi älykkäästi ja rakensi osakevarastoja, sai vaikutusvaltaa ja puolen miljardin myyntivoitot.

9-34: *Ensimmäinen näytös*: Kouri perustaa ja ostaa yhtiöitä, hankkii osakkeet yhtiöiden nimiin, pankit rahoittavat auliisti kauppvoja. Kourista tulee KOP:n suuromistaja.

35-73: *Toinen näytös*: Kouri toimii silmänlumeeksi New Yorkissa, Kreikassa ja Suomessa. Tärkeitä olivat kuitenkin vain muutamat jättikaupat, jotka järjestäytyivät KOP:n avustuksella. Kouri omisti kahden kuukauden ajan huomattavia osuuksia Sammosta, Pohjolasta ja Suomen Yhdyspankista. Vakuudet miljardilainoille olivat ole-mattomat, mutta juoni onnistui. SYP osti Kourin osakkeet, samoin KOP. Kaupoista syntyi voittoa karkeasti arvioiden 500 miljoonaa markkaa.

74-79: *Johtopäätökset*: Tämä on vasta alkua. Peli jatkuu. Kouri on merkittävä omistaja monissa suomalaisissa suuryrityksissä ja KOP:ssa. Hänen sanansa painaa vanhan rahan patruunoiden lailla.

(Lähellä romahdusta)

Kappaleet 1-7: *Jälkisanat*, opetus, kertomuksen relativointi.

Kyse ei ole pelkästä kronologian rakentamisesta vaan monitahoisen prosessin kuvauksesta, jossa yksityiskohdat järjestyvät kokonaisuudeksi ja tukemaan toisiaan. Artikkelista tuntuu myös löytyvän Manderin kaipaamaa yhtenäistä kerrontaa. Ainakin kertovan diskurssin keskeisyys tuottaa selkeää ja koherenttia puhuttelua. Kertojan diskurssissa on myös Manderin käyttämän esimerkin kaltaista jumalallisen puhuttelun sävyä — ainoastaan korkeimmat voimat voivat lukea ihmisten ajatuksia sellaisella helppoudella kuin kertoja lukee Kourin aivoituksia. Itse asiassa kertoja tuntuu olevan paremmin selvillä päähenkilönsä aivoituksista kuin hän itse.

Suuria veroja ei Kouri ole halunnut koskaan maksaa (kpl 21) ... Kouri oli tiennyt jo pitkään (kpl 56) ... jne.

Entä sitten moraalinen sulkeuma, jota Pietilä jäi kaipaamaan omasta esimerkkiuutisestaan ja koko uutisgenrestä yleensä. Manderin mukaan jokaisessa uutiskertomuksessa moraalisuus on läsnä, muuten eivät todellisuuden tapahtumat merkityksellisty yhtenäiseksi kertomukseksi (vrt. myös White 1980).

Esimerkkijuttumme näyttää täyttävän myös tämän ehdon. Ainakin näyttäisi olevan kyse Kourista ja hänen rahakoneestaan kertovasta kertomuksesta, joka alkaa jo lehden kansikuvasta. Siinä Kourin kuva ja Suomen Omistaja — otsikko herättää kysymään, onko väitteessä perää. Myös sisäsivun Kourin valtakunta -otsikko ja lyhyt ingressi korostavat Kourin oveluutta ja kutsuvat lukemaan lisää.

Jutun moraalisen sulkeuman kannalta keskeisiä jutun keskivaiheen kappaleet 44-46,

Lähellä romahdusta

Persti Kourin valtuustossa on oltu koskaan syntynyt ihminen suomalaisia pankkeja. Kouri itse väittää...

Kouriin hyvä idea oli laajentaa valtuustoa. Se on ollut myös Kansallispankin idea...

Jos asti on ollut seassa, se on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Ilpo Santala

Jaakko Lassila

muksot olivat keroneet mihin lähtöihin. Kansallispankin hallitsemia osakkeita oli sijoitettu...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Lusalla Kourin valtuusto oli ollut hänen perinnön omistaja (52)...

Kourin valtuusti eivät olisi mitään tunteet. Ulkomainen rahastoja...

Kourin kolme miljoonaa markkaa. Suomesta ritti uskallusta. Us...

Kourin kolme miljoonaa markkaa. Suomesta ritti uskallusta. Us...

Kourin kolme miljoonaa markkaa. Suomesta ritti uskallusta. Us...

Kourin kolme miljoonaa markkaa. Suomesta ritti uskallusta. Us...

Kourin kolme miljoonaa markkaa. Suomesta ritti uskallusta. Us...

Kourin kolme miljoonaa markkaa. Suomesta ritti uskallusta. Us...

Kourin kolme miljoonaa markkaa. Suomesta ritti uskallusta. Us...

Kouri on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouri ei enää naurata ketään

Niitä laekunsa Persti Kouri on tehnyt osakkeisiin ja Yhdyspankin Kouriin myyntiin...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Iskua Kourin lisäsi se, että hän pyrki koko ajan painostamaan rahhoittajiaan.

Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa. Kouriin on ollut seassa...

Kansallispankki ei haluta julkisuutta

Kauppa ei chyy sattumalta heittänyt lupaus. Etäkään alussa...

Right side margin text containing various small notices and references.

joissa vastataan kannen ja alun virittämiin kysymyksiin yksiselitteiseen tyyliin:

Helmi-maaliskuussa sijoittaja ja professori Pentti J. K. Kouri omisti Suomen talouselämän ytimen lainarahallaan. Hän omisti 25 prosenttia vakuutusyhtiö Sammosta, yli kymmenen prosenttia vakuutusyhtiö Pohjolasta, ja hän hallitsi 44 prosentin äänivaltaa Suomen Yhdyspankissa. (44)

Omistuksiansa kautta Kouri olisi hallinnut myös melkein koko suomalaista teollisuutta. Kahden kuukauden ajan Suomi oli Pentti Kourin omistuksessa suomalaiskansallisten pankkien tuella. (45)

Teknisesti keskeinen osa suomalaista teollisuutta, pankkitoimintaa ja vakuutustoimintaa oli siirretty keskelle Karibianmerta, Britannian Neitsytsaarille, jossa Suomea hallitsivat neljä yhtiötä, joilla oli omituiset nimet. (46)

Teksti onnistuu välittämään — uutisgenren rajat osin ylittäen — moraalisen närkästyksen pankkien ja Kourin välisestä varomattomasta pelistä. Esimerkin viimeisen kappaleen viimeinen virke rakentaa ironista kuvaa Suomesta ja sen talouden hoitajista esittämättä kuitenkaan avointa syytöstä viranomaisia, liikepankkeja tai Kouria kohtaan. Tässä ironiaa käytetään uutisgenrelle ominaisella tavalla rakentamaan sidosta lukijan ja kertojan välille esittämättä kuitenkaan selkeätä moraalista tuomiota (vrt. Glasser-Ettema 1994).

Mutta puhuttelussa on uutisgenrelle vieraitakin sävyjä. Miksi esimerkiksi keskellä juttua puhuttelun äänilaji muuttuu, Kourin koko nimi nimikirjaimineen ja titteleineen nostetaan esiin?

Tavallisen ihmisen kokemukseen ja moraaliin vedotaan kappaleissa 50 ja 51 asettamalla Kouri tavallisen lainanhakijan asemaan:

Jos Kouri olisi saanut rahansa tavallisilta rahamarkkinoilta hän olisi joutunut maksamaan pelkkiä korkoja yli 20 miljoonaa markkaa kuukaudessa. Siihen Kourilla ei ollut varaa. (50)

Tavallisilla rahamarkkinoilla lainoja vastaan tarvitaan vakuudet. Melkein jokainen asuntolainan ottaja joutuu panemaan asuntonsa pantiksi lainaa vastaan. (51)

Kertomuksen moraalinen sulkeminen sijoittuu artikkelin viimeisiin kappaleisiin sekä erikseen otsikoituun loppukomenttiin.

Kourin peli on aina alussa, koska hän on aina valmis mihin tahansa mikä tuottaa rahaa. (74)

Hän on velattomana entistä vaarallisempi vanhoissa instituutioissa. (76)

Varsinainen avoin kannanotto löytyy hyvän journalistisen tavan mukaisesti vasta loppukomentista, jossa pääsyyllisiksi nousevat tallettajien ja osakkeenomistajien rahoilla keinoittelevat pankit. Kourin rooliksi jää lähinnä opettaa suomalaisille pelureille piiloyhtiöitten käyttöä ja iskeä talouselämän heikkoihin kohtiin. Muutama irtokivi osuu myös pankkeja valvoviin viranomaisiin, kappaleet 3 ja 4:

Jossakin toisessa maassa Kourin ja pankkien suhde olisi skandaali. (3) ...

Jos Kourin hallinnassa olleiden osakkeiden kurssit olisivat laskeneet nopeasti, ei lainoilla olisi ollut mitään vakuuksia. Suomalainen pankkijärjestelmä olisi ollut lähellä romahdusta. (4)

Mander mainitsee uutiskertomusten ominaisuudeksi myös tulevaisuuden ennustamisen, jota sitäkin löytyy *Kourin valtakunta* -jutun lopusta. Siinä varoitellaan Kourin kaltaisen pelurin vaikutusvallan kasvusta.

Mutta jos artikkelimme on moraalitarina, mikä tarkkaan ottaen on sen opetus? Oma

tulkintani on seuraava: Varsinainen syyllinen ei ole Kouri, hänethän esitetään aika ambivalenttina hahmona, häikäilemättömänä, mutta vain tilaisuuteen tarttuneena taitavana sijoittajana ja pelurina.

Syyllisiä ovat pankit, jotka omaa vaikutusvaltaansa kasvattaakseen ja kilpailijoita painostaakseen olivat valmiita ottamaan tolkkuttomia, miljardiluokan riskejä. Suomalaisen talouden ydin on ollut vaarassa ja muodollisesti siirretty Neitsytsaarille.

Kertomuksen moralisoiva sävy on 90-luvun näkökulmasta katsottuna mietoa ja varovaista. Täytyy kuitenkin muistaa, että kesällä 1989 viestimien rakentama kuva talouden tilasta oli tyystin toisenlainen kuin nykyinen. Lehtien taloussivuilla kukki markkinavetoisen liberalismin eetos ja pörssistä tehtiin koko kansan kasino pankinjohtajien ja sijoittajien opastuksella. Talouselämä näytti kertakaikkiaan siltä, että se kuuluu alan ammattilaisille — ekonomisteille, pankinjohtajille ja yrityksille, jotka itse asiassa tehdessään tulosta tekevät meistä kaikista vähitellen varakkaita (vrt. esim. Hujanen 1990, 58). Tavallisen ihmisen tehtävä oli opiskella pörssin toimintaa ja sijoittaa pelimerkkejä oikeisiin ruutuihin.

Tässä ympäristössä *Kourin valtakunta* -juttu oli poikkeus, sillä se merkityksellisti pankkitoiminnan melko raadollisena puuhana vailla kansankapitalismin gloriaa. Juuri noita tuoloin vällinnee stereotyyppioita vastaan juttu asettaa oman tarkan kuvauksensa Kourin valtakunnasta.

Narratiivisuuden konstruoivasta luonteesta

Kertomuksellisuus nähdään monasti uudemmassa kulttuurilähtöisessä journalistituttumuksessa perustavaksi maailmanhahmottamisen välineeksi. Kertomus ja kertomuksellistaminen on näissä teorioissa niin historian kuin todellisuudenkin käsittämisen metodi.

Kertomusmuoto on siis ymmärryksemme väline, jotakin, jolla luomme merkityksiä ja tolkkua meitä ympäröivään kaaokseen. Whiten (1981) ja Manderin (1987) mukaan kertomusmuoto on itsessään ”moraalin impulssi”. Se varustaa faktat relevanssilla ja tapahtumat sulkeumalla ja koherenssilla.

Narratiivinen muoto on Whiten mukaan perustaltaan metaforinen. Se kertoo, mitä merkityksiä meidän tulee etsiä kulttuurisesta kokemuksestamme, jotta voisimme tulkita meitä ympäröiviä tapahtumia. Kertomusmuodon olennainen piirre piilee sen faktoja transformoivassa luonteessa. Se antaa mahdollisuuden käsitellä asioitten moraalista merkitystä — tosin vain rajoitetusti.

Glasserin ja Etteman haastattelemat tutkivat journalistit mainitsivat työnsä lähtökohtina mm. moraalisen suuttumuksen, ”kuvan” selventämisen, ongelmien nostamisen päivänvaloon ja tavallisten ihmisten puolustamisen. Ja tämä yleensä tehdään demonstratiivisella retoriikalla, osoittamalla mahdollisimman aukottomasti, miten kaikki oikeastaan tapahtuikaan. Tutkiva journalismi puolustaa perinteisiä hyveitä kertomalla vääryyksistä. Vääryyksistä kertovat tarinat vahvistavat lain ja järjestyksen merkitystä. Tutkivan journalismin näkemys moraalista on perustaltaan konservatiivisinta mahdollista.

Seuraavassa esimerkkejä siitä, miten kertomusmuotoa käytetään moraalisen välineenä.

Harri Palmolahti on kirjoittanut (Palmolahti 1992) uhrien kautta syyllistämistä. Myös Glasserin ja Etteman mukaan syyllistävien juttujen alut noudattavat monasti samaa kaavaa: viaton kunnan kansalainen ei osaa odottaa, mitä hänelle hetken kuluttua tapahtuu-

kaan. Tässä pyritään vetoamaan suoraan lukijaan, joka samastuu uhriin ja ymmärtää, että sama voisi tapahtua juuri minulle.

Moraalista suuttumusta voidaan lisätä haastattelemalla uhreja seikkaperäisesti. Suuttumusta voidaan suunnata esimerkiksi pahoinpitelijästä kohti poliiseja korostamalla sitä, miten välinpitämättömästi poliisi toimi rikoksesta ilmoitettaessa. Aiheen käsittelyssä voidaan painottaa jutun traagisia tai koomisia elementtejä. Jutuista voidaan rakentaa farsseja, mutta sellaisia farsseja, jotka vaativat muutosta tolkkutomaan menoon.

Kourin valtakunta perustaa moraalisen närkästyksensä perinteisen pankkitoiminnan periaatteitten rikkomiseen ja suomalaisella kansallismaisuudella pelaamiseen. Ehkä juuri tässä on *Kourin valtakunta* -jutun julkaisemiseen ratkaisevasti vaikuttanut peruste — ihmisillä on oikeus tietää, minkälaista peliä pankit omaisuuksillaan pelaavat. Tässä rakentuvat selkeästi myös yhteisöt: me (Suomen Kuvalehti, Saukkomaa, Suomen Kuvalehden lukijat) ja ne (Kouri, Kulvik, Lassila, Santala, SYP, Postipankki, KOP). Ne jatkavat toimiaan kuin mitään ei olisi tapahtunut.

Toinen olennainen huomio liittyy tutkivan journalismin retoriikkaan, joka on luonteeltaan pikemminkin demonstroivaa kuin argumentoivaa.

Yksi yhdysvaltalaisen lehdistönäkemyksen paradokseja on Glasserin ja Etteman mukaan se, että toisaalta journalismilta vaaditaan riippumattomuutta moraalista ja toisaalta moraalien ylläpitämistä. Se on johtanut vastakulttuurin mukaisen kriittisen asenteen ja objektiivisen muistiinmerkitsijän roolien törmäämiseen. Samalla moraalisten kysymysten käsittely on erittäin vaikeaa muuten kuin edellä kuvatulla tavalla, demonstroimalla vääryyksiä. Kun hyvät ja pahat tematisoituvat kertomusmuodon avulla, pääsee toimittaja esittämästä täsmällisiä syytöksiä.

Moraalinen suuttumus muuttuu ”objektiiviseksi” pääasiassa seuraavilla viidellä tavalla: 1. lakiin vetoamalla 2. annettuihin koodeihin ja ohjeisiin vetoamalla 3. tunnustettuun asiantuntemukseen vetoamalla 4. vertaamalla tilastollisesti tai muin keinoin osoitettuun normaaliin 5. vetoamalla yleiseen ”hyvään tapaan”. (Glasser ja Ettema 1991, 213)

Demonstroivana, paremminkin kuin syyttömyyttä tai syyllisyyttä eksplisiittisesti käsittelevänä, nämä kertomukset jäävät vetoamuksiksi osallistua moraaliseen universumiin: Jotain pitäisi tehdä. Kuten esimerkistämmekin käy ilmi, moraalien perusteiden arviointiin kertomusmuoto ei kovin helposti taivu.

Melodraamaa, skandaalietiikkaa?

Olemme toistaiseksi vertailleet tutkivaa journalismia vain uutisjournalismiin. Yhteyksiä kannattaa etsiä myös muihin tekstikäytäntöihin. *Kourin valtakunta* -artikkeli kytkeytyy populaarin tabloidjournalismin genreen ensinnäkin kertomusmuotonsa kautta. Schudson (1978, 89) pitää kertomusmuotoa yhtenä massalevikkisen pennilehdistön suurista innovaatioista. Samaa yksittäisten ihmisten elämästä kertovaa melodramaattista muotoa käyttivät myös brittiläiset suuriin levikkeihin tähdänneet viikkolehdet jo 1800-luvulla (Humphreys 1990, 33).

Kourin valtakunta näyttää liittyvän pitkään paljastusjournalismin perinteeseen, vaikka kritisoikin lähinnä instituutioita. Esimerkkijuttumme henkilöity lähinnä Kouriin, mutta esittelee hänet ambivalenttina hahmona — Kouri menestyy oveluutensa ja nokkeluutensa ansiosta, vaikka totuttaakin pankkimaailmaa huonoille tavoille. Vain kuvituksesta on luettava-

sa merkkejä henkilökohtaisesta elämästä ja sen yltäkyläisyydestä — itse artikkelin teksti ei lähde elämöimään rikkauksilla tai niiden epäilyttävillä hankintatavoilla. Silti lukijaa kuljetaan kuohuttavien yksityiskohtien kautta lopun sulkeumaan, jossa viimeistään käy ilmi, miten ”ne” ovat rahoillamme pelanneet.

Näin tarkasteltuna tutkivaa journalismia on vaikeaa pitää omana lajityyppinään. Sillä on paljastusjournalismin piirteitä. Bird (1990, 386) sijoittaakin vakavan uutisjournalismin ja tabloidit samalle journalistisen kerronnan jatkumolle. Tabloidjournalistit käyttävät uutisjournalismista tuttuja työ- ja esitystapoja, joissa muun muassa lähteitä siteerataan korrektisti. Muutenkin erot uutisjournalismin ja tabloidjournalismin välillä ovat hämärät, sillä selkeiden skandaalijuttujen lisäksi tabloideissa on paljon sellaista ainesta, joka voitaisiin julkaista myös uutislehtien viikonloppunumeroiden sivuilla.

Brittitutkija Ian Connell on eritellyt brittiläistä tabloidjournalismia — sellaisia lehtiä kuten *The People*, *News of the World*, *Sunday Mirror* (Connell 1992, 65-83). Hän nimeää tabloidien sisällön fantastiseksi journalismiksi. Connellin mukaan tabloidjutut lupaavat pääsyn sellaisille alueille, joilla tavallinen julkisuus ei toimi.

Tabloidlehtien tarinat tarjoavat tyyppisesti paljastuksia intiimin ja yksityisen alueelta. Olennaista on Connellin mukaan, että kun vakavampi journalismi tyytyy käsittelemään julkisuuden henkilöitä heidän ”omalla alueellaan” — siis politiikassa, taloudessa, tieteessä taiteessa — tabloidlehdistö suunnistaa vakavalta journalismilta kielletylle alueelle. Connellin mukaan tabloidjournalismin konventioihin kuuluvat raa’at hyökkäykset epäsovivalle alueelle tyyliin: turha selitellä ja jaaritella, nyt jäit kiinni — ja housut kintuissa! Fantastisen journalismin olennaisia piirteitä eivät ole Connellin mukaan pelkät paljastukset, vaan moraaliset opetukset. Connellin mukaan tabloidjournalismin maailma ei koostu yhteiskuntaluokista vaan kahdesta eri kastista, joiden raja on pysyvä. Taustalla on siis ideologia, joka näkee maailman jakautuneen niihin, joilla on ja niihin, joilla ei ole. Tässä piilee myös populismin ydin. Populismin mukaista on nauttia siitä, että rikkaat ja kuuluisat myös suistuvat asemastaan alas.

Connell ei pidä tabloidjournalismia missään suhteessa sattumanvaraisena. Se on yhtä tietoista yhteiskunnallisista ristiriidoista kuin niin sanottu vakava journalismikin. Keskityminen henkilökohtaisuuksiin ja etuoikeuksiin on yksi tapa, jolla erot ja jännitteet esitellään konkreettisin ja tunnistettavina.

Myös tutkiva journalismi rakentuu paljastusten varaan. Ensinnäkin voidaan kuvata vääryyttä sinänsä, pahoja tehneen ihmisen toimia ja ehkä uhrin reaktioita. Toinen tapa on nostaa esiin jokin empiirisesti todennettavissa olevan normi, jonka pahantekijä rikkoo. Tutkivan journalismin perusmenetelmiä onkin tarkastella eettisten koodien ja käytännön välistä kuilua. Puheiden ja tekojen välisen ristiriidan toimittaja voi empiirisesti todentaa. Näin siis paljastuksen kohteeksi joutuneet leimautuvat ainakin tekopyhiksi, jolleivät peräti lakien tai yhteisesti sovittujen normien rikkojiksi (Glasser & Ettema 1991, 204).

Iltapäivälehdistöä erittelee myös Gripsrud (1992, 85-95) joka käyttää hyväkseen melodraaman käsitettä. Melodraamoituvassa journalismissa yksilö nousee keskiöön, hyvä ja paha liitetään selkeisiin henkilöhahmoin. Populaari iltapäivälehdistö, kuten muutkin melodraamattiset tekstiradiot, keskittyy ristiriitojen ja kriisien käsittelyyn. Gripsrudin mukaan populaarin iltapäivälehdistön nousu Norjassa liittyy 1960-lukuun, jolloin usko puoluepoliittisiin ratkaisuihin alkoi horjua, politiikka alkoi näyttäytyä vaihtoehdottomana pelaamisena ja usko

yhteiseen kansalliseen projektiin mureni.

Connellin ja Gripsrudin tarkastelut antavat pohjaa myös suomalaisen journalismin muutosten arviointiin yleisemminkin. 90-luvulla on ollut helppoa havaita avointa populismia, siirtymistä "kansan" puolelle paljastamaan korruptoituneita talouden ja politiikan napamiehiä. Eikä tämä asenne jää pelkästään talouden tai politiikan piiriin, ajatellaanpa vaikka vain Seija Sartin taannoista (1994), kohua herättänyttä artikkelia liikaa arvostusta ja julkista tukea nauttivista taiteilijoista.

Lopuksi

Kourin valtakunta -tekstin tarkastelu on osoittanut, että tutkivan journalismin työprosessi, epistemologia ja kerronnalliset strategiat näyttävät poikkeavan uutisjournalismissa sovelletuista. Jo lähteiden henkilöillisyyden suojaaminen pakottaa uutisjournalismista poikkeaviin ratkaisuihin. Tutkivassa journalismissa lähteet eivät voi auktorisoida tekstiä uutisen tapaan. 'Paikan päältä' tallennettua ainesta sekä kertovaa diskurssia ei myöskään voida asettaa taakanaan toistensa totuudellisuutta.

Kourin valtakunta -teksti sen sijaan lupaa paljastaa jotakin ensimmäistä kertaa. Se tarjoaa tarinan kronologisessa, pala palalta rakentuvassa muodossa. Jännite kasvaa loppua kohti ja lopun moraalinen sulkeuma asettaa palaset paikalleen. Kertomusmuoto muuntaa tapahtumat närkästykseksi, hakee yhteyttä "tavalliseen kansaan" ja arkijärkeen. Toisaalta *Kourin valtakunta* sisältää paljon uutisgenren ominaisuuksia, joten on vaikeata pitää sitä genren ulkopuolisenakaan. Ehkä uutiskertomukset on syytä lukea 'geneerisen uutissopimuksen' piiriin.

Tutkivan journalismi näyttää rakentavan argumentaationsa moraalisen, oikeutetun suuttumuksen pohjalle. On selvää, että moraaliseen suuttumukseen on varaa niillä, jotka tuntevat omien arvojensa hallitsevan. Journalistit toimivat moraalisen konsensuksen piirissä ja osaavat siksi intuitiivisesti ja tietoisestikin paikallistaa hallitsevat, objektiivisilta vaikuttavat normit ja nojautua niihin. Jos "tavallisen ihmisen" arvojärjestelmää rikotaan, se on jutunteon paikka. Tässä mielessä tutkivatkin toimittajat pohjaavat arkijärkeen, "ajattelun yleisiin kategorioihin" ja ovat myös työstävät niitä edelleen (vrt. Kunelius tässä numerossa).

Tutkiva journalismi on siis perustaltaan konservatiivista: se pitää yllä ja legitimoii vallitsevia arvoja, koska se julkistaa ja auttaa rankaisemaan niitä, jotka ovat noita arvoja loukanneet (vrt. esim. Palmolahti 1993, 140-144).

Arvot eivät ole ikuisia. Glasser ja Ettema (1991) luonnostelevat näkemystä, jonka mukaan tutkivien journalistien erityinen panos yhteiskunnallisessa keskustelussa on se, että he eivät vain vahvista vaan myös tuottavat ja määrittelevät yhteiskunnan moraliteettia. He tuottavat mittayksiköitä moraalille arvioille. Tutkivan journalismin esittämistavan ongelma on siinä, että se ei kykene tekemään omia lähtökohtiaan näkyväksi käyttäessään kertomusmuotoa. Esittämistapa tiivistää ongelmat helposti paljastuksiksi, jossa syitä punnitseva keskustelu korvautuu mustavalkoisella syyllinen/syytön-retoriikalla.

Kourin valtakunta -teksti ja sitä seurannut juttusarja merkitsi paljon *Suomen Kuvalehdelle* ja suomalaiselle talousjournalismille. Lehti sai lisää riippumattomuutta ja sitä kautta uskottavuutta, Harri Saukkomaasta tuli entistä kuuluisampi tutkiva journalisti ja esikuva monille toimittajille. Kokolihajournalismiksi haukuttu talousjournalismi sai uutta integriteettiä.

Kourin valtakuunta -teksti osoittaa myös jotakin journalismin kehityksestä ja siihen vaikuttavista jännitteistä. Tämä, aikanaan jopa oikeustoimiin johtanut kriittinen journalismi, näyttää meistä 90-luvun paljastuksiin ja oikeudenkäynteihin tottuneista jo melko pehmeältä. Esimerkiksi *A-Mokin* tutkivat toimittajat ovat siirtyneet jo huomattavasti hyökkävämpään ja populistisempaan retoriikkaan. *Kourin valtakuunta* on sittenkin vielä reformeihin kehottavaa ja yhteiseen kansalliseen projektiin uskovaa journalismia.

Onko journalisti sitten aina status quon ja ideologisen järjestyksen uusintaja? *Kourin valtakuunta* -artikkeli näyttää, että journalismi kykenee — tosin edelläkuvatuilla työläillä tavoilla — myös muokkaamaan yhteiskunnallista moraalialia. Se rakensi uuden, kriittisen arviointipankkien toiminnasta, jäsensi tilanteen uudella tavalla. Tässä mielessä journalismi siis kykenee ainakin rajoitetusti kehittämään ja määrittelemään yhteiskunnallista moraalialia, eikä vain vahvistamaan sitä.

Olemme retkeilleet kulttuuriväritteisen journalismitutkimuksen maisemassa tarpeeksi pitkään. Näillä näkemyksillä on omat rajansa, kuten viime aikoina on tullut tavaksi huomauttaa. Kerronnallisten strategioitten tarkastelulla saadaan kuitenkin esille ja havaittavaksi jotakin sellaista, joka jää makrososiologisesti orientoituneelta tai ammattikäytäntöihin keskittyvältä tutkimukselta huomaamatta. Robert Ezra Parkin (1967) jo 1920-luvulla esittämää ajatusta mukailakseni lehdistö on yhtä vähän rationaalisen ajattelun tuottamaa kuin moderni kaupunkikin. Journalistien lajien evoluutio on jatkuvaa muutosta, sopeutumista ja henkiinjäämistäistelua. Tätä prosessia kuvaamaan ja ymmärtämään tarvitaan erityisesti kulttuuritutkimuksen ajatusvälineitä. Vasta ymmärtämisen jälkeen käy niinkin vaikea asia kuin evoluutioon vaikuttaminen mahdolliseksi.

KIRJALLISUUS

- Bird, Elizabeth S. (1990) Storytelling on the Far Side: Journalism and the Weekly Tabloid. *Critical Studies in Mass Communication* 7 (1990), 377-389.
- Connell, Ian (1992) Personalities in the popular media. Teoksessa Dahlgren, Peter & Sparks, Colin (eds.) *Journalism and popular culture*. London: Sage.
- Ettema, James & Glasser, Theodore (1985) On the epistemology of investigative journalism. *Communication*, 1985, vol 8, 183-206
- Ettema, James & Glasser, Theodore (1988) Narrative form and moral force: The realization of innocence and guilt through investigative journalism. *Journal of Communication* 38(3), Summer, 8-26.
- Glasser, Theodore & Ettema, James (1991) Investigative journalism and the moral order. Teoksessa Avery-Easton (eds) *Critical Perspectives on media and society*. New York: The Guilford Press.
- Ettema, James & Glasser, Theodore (1994) The Irony in — and of — Journalism: A Case Study in the Moral Language of Liberal Democracy. *Journal of Communication* 44 (2), Spring, 5-28.
- Gripsrud, Jostein (1992) The aesthetics and politics of melodrama. Teoksessa Dahlgren, Peter & Sparks, Colin (eds.) *Journalism and popular culture*. London: Sage.
- Hujanen, Taisto (1990) Avauksia talousjournalismin kritiikkiin. Teoksessa Hujanen & Luostarinen, Avauksia journalismikritiikkiin, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitoksen sarja C 12/1990.
- Humphreys, Anne (1990) Popular Narrative and Political Discourse in Reynolds Weekly Newspaper. Teoksessa Brake ym. (eds.) *Investigating Victorian journalism*. New York.
- Kunelius, Risto (1993) Uskottavuuden anatomia. *Kova uutinen, genre ja kansalainen*. *Tiedotustutkimus* 16(1993):2, 33-45.
- Kuutti, Heikki (1991) Tutkiva journalismi — harvinainen ilmiö suomalaisessa joukkotiedotuksessa. *Tiedotustutkimus* 3/1991, 70-74.
- Mander, Mary S. (1987) Narrative Dimensions of the News: Omniscience, Prophecy and Morality. *Communication*, 10:1, 1987, 51-70.

- Palmolahti, Harri (1993) Kuka ampui? Tutkimus journalismin, erityisesti televisiouutisten tavasta syyllistää. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, sarja A 81/1993.
- Park, Robert E. (1967) *The Natural History of the Newspaper*. Teoksessa Park ym. *The City*. Chicago Press. 1. painos ilmestynyt 1925.
- Pietilä, Veikko (1990) Oh dear. Uutisetko kertomuksia? *Tiedotustutkimus* 3/1990, 64-73.
- Pietilä, Veikko (1993) Ikkunako maailmaan. Uutisgenre ja uutisen todellisuusvaikutelma. *Tiedotustutkimus* 1993, 46-58.
- Ridell, Seija & Kunelius, Risto (1993) Televisiota ei ole. David Morleyn haastattelu. *Tiedotustutkimus* 2/93, 14-20.
- Sarti, Seija (1994) Miksi roskataide on pyhää? *HS*, kuukausiliite 15(1994), 23.7.1994, 16-24.
- Schudson, Michael (1978) *Discovering the News*. New York: Basic Books.
- White, Hayden (1981) The narrativization of real events. Teoksessa W.J.T. Mitchell (ed.) *On narrative*. University of Chicago Press, 1-23.